

חמש הערות בשולי פרשת "שלח לך"

"וַיִּנְדְּבֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל..."
(במדבר י"ג, 2-1).

פרשת שלח-לך היא פרשתם וסיפורם של 12 המרגלים שעולים לתור את הארץ וחוזרים ומוציאים את דיבתה רעה.

1. אפילו משה רבנו יכול לטעות

"וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה... כָּלֵם אַנְשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה" (שם, 3). משה בוחר אדם מכל שבט (הלויים לא במשחק, ושני בני יוסף משלימים את ספירת 12 השבטים ההיסטורית), לא את אדם אלא את ראשי השבטים: "כָּל נְשִׂיא בְּהֵם". נראה שבחירת האנשים לא נעשית דווקא על פי יכולת הריגול שלהם (אנחנו בארץ, כבר רגילים שמנהיגים באים תמיד מן היחידות הקרביות – אבל זה לא מחייב את התקופה שלפני פרוץ סירת מטכ"ל). סביר יותר להניח שמשה חושב כבר על הבעיה האמיתית של שיכנוע העם שכדאי ואפשר להיכנס לארץ: אם ראשי השבטים יראו את טובת הארץ – קל יהיה לשכנע גם את בני משפחותיהם להכנס להתמודדות המפחידה של כיבוש הארץ. הפרשה מוכיחה שמחשבתו זו של משה היא אמנם נכונה, אלא שהמרגלים לא אומרים את מה שציפו מהם.

2. אפילו ראשי העם יכולים להתבלבל ברגליים

נאמר "שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ" – אם כן היו אלה צריכים להיות מכונים "תירי"ם". למה קורא להם משה "מרגלים" (דברים א, 24)?

אולי משום שהיו הולכים ברגל, אולי משום שהיה עליהם ללמוד ולהכיר את הרגליהם של שוכני הארץ. אולי משום שהיה עליהם לתור את הארץ ולהתרגל לאורחות חייה, כדי שידעו להביא את חוות הדעת הנכונות.

ואולי משום שהיו אלה עולי הרגל הראשונים מקרב יוצאי עבדות מצרים. עליה לרגל כאפשרות של מפגש עם הקודש. מי שיוכל למצוא את ייחודה של הארץ, מי שידע למצוא בה את משמעותה הפנימית, מי שידע לזהות גם את נוכחותה הרגשית של הארץ – רוצה לומר, מי שידע למצוא את קדושתה - יהיה בחזקת עולה הרגל. מי שאינו מפנים את הקודש הזה – מי שרואה בה סתם ארץ רגילה - יחזור כלא ראוי ויוציא דיבתה רעה.

3. אפילו שאומרים שטוב מראה עיניים

תמיד זכרתי את כלב ויהושע, וחשבתי שהמרגלים הלכו לתור את הארץ בזוגות וכל זוג סיפר מה הוא ראה. בקריאה שניה אנחנו מוצאים שהם בעצם הולכים כל ה-12 ביחד: "וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ... וַיִּבְּאוּ... וַיִּכְרְתוּ... וַיִּשְׁבּוּ... וַיִּסְפְּרוּ..." (תתכלו שם, 21-27). אם הם הולכים יחד, פירושן של דבר הוא שהם רואים את אותם הדברים, את אותם המקומות, את אותם הענקים, את אותם הביצורים והחומות ואת אותו החלב ודבש. עובדה זאת חשובה, כי היא מדגישה שההבדל בין יהושע וכלב לשאר המרגלים אינו במה שהם ראו, אלא באופן וביחס השונה שהם נותנים למה שראו. מראה העיניים הוא אותו המראה החיצוני שרואים כולם, המסקנות ממראה העיניים הן כבר תוצר מעובד של האישיות, המפענחת את מראה העיניים לכלל מסקנות אופרטיביות. מראם החיצוני של הענקים, של הערים הבצורות, של העמלקי והחיתי והיבوسی - הוא אותו המראה; היכולת לראות את פנימיותם של המראות החיצוניים, היא היכולת המבדילה בין כלב ויהושע לבין שאר חבריהם למסע. והיא היכולת המלמדת גם על עוצמת אמונתם ובטחונם העצמי של שניים אלה לעומת עשרת החגבים שהלכו איתם.

ארבעים יום היה פרק הזמן שניתן למשה על ההר. לא היו אלה ארבעים יום לקריאה חיצונית של התורה, היה זה משך הזמן שניתן לו כדי להבין את משמעותה הפנימית ומסריה המעמיקים של אותה תורה. ארבעים יום - להבחין בין עוצמת הגוף לתעצומות הנפש - ניתנו גם למרגלים. לשניים מהם הספיק הזמן הזה, האחרים לא ניחנו באותן מידות וסגולות נפש המאפשרות התבוננות שכזאת, והם חוזרים מיואשים אל ליל הבכיה לדורות (על פי המסורת היה זה ליל ט' באב) של עדתם במדבר פארן.
מה שלא הספיקו להפנים ראשי השבטים בארבעים יום, לא יוכלו פשוטי בית-עבדים להבין גם בארבעים שנה - והם נידונים להיספות במדבר.

4. אפילו זה אולי נכון

"וַיָּבֵאוּ עַד נַחַל אֶשְׁכַּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוּרָה וְאֶשְׁפּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׁאַהֲוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים... (שם, 23).
למה דווקא ענבים, ולמה דווקא לשאת אותם בשניים?
אשכול הענבים הוא שלם המורכב מגורמים נפרדים - יכולת האמונה האישית של שניים מהמרגלים אינה מספיקה, כאשר מרבית חלקי השלם מפחדים.
זאת ועוד - הסיור בכנען מלמד על מורכבותה של הארץ. יש בה סכנות ויש בה סיכויים; יש בה אויבים גדולים ויש בה אשכול ענבים ורימון ותאנה; זוהי ארץ אוכלת יושביה וארץ זבת חלב ודבש (אני מניח שאם היו מגיעים לשוויצריה הדברים היו נראים אחרת). אשכול הענבים הוא המתוק והמר, הטוב והרע, המסוכן והמבטיח, השוכנים בכפיפה אחת. השילוב ביניהם הוא הסינרגיה של "עֵלָה וְעֵלָה" (שם, 30) או של הכבד משאת, של יין תירוש משיב נפש או של "וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים" (ישעיה ה, 2) (זה שלא הגיעו לשוויצריה בסוף, זו טעות אופיינית למי שמקדיש יותר מדי זמן ללימוד תורה ופחות מדי זמן ללימודי ניווט בסיסיים).
הנשיאה בשניים היא הכרח השילוב: השילוב בין האמונה החיצונית לבין האמונה הפנימית, בין הכח הפיזי לבין עוצמת הנפש, בין הראיה החיצונית לבין ההבחנה בפנימיותם של הדברים - רק השילוב ביניהם יאפשר להביא את אשכול הנפרדות הקולקטיבית הזאת למחוזות חפצו.

5. יש אפילו מסקנות מהנלמד לעיל

- א. בפרשת המרגלים הבאה (יריחו - יהושע, ב, 1) שולחים כבר רק שניים.
- ב. שולחים (על פי האגדה) רק כאלה שאפשר לסמוך מראש על ממצאיהם - פנחס בן יאיר (המפורסם בקנאותו) וכלב בן יפונה (הידוע ביכולתו למצוא ענבים טובים אפילו בכרם הדפוק ביותר).
- ג. מביאים בסוף פרשתנו (פרק ט"ו) את פרשת ציצית (שהייתה לימים אחת משלוש פרשיות של קריאת שמע): "וְלֹא תִתְּוֹרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם (במשמעות של פחדים וחרדות) "וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם" (שם, 39) ... מ.ש.ל.

שבת שלום,

ביני

bini_t@knhoranim.com